

ОЗНАЧАЛЬНИЙ ПРОСТІР «СВОГО» СВІТУ В УКРАЇНСЬКИХ КОЛЯДКОВИХ ТЕКСТАХ

Хомік Олена Євгенівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови філологічного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID ID: 0000-0002-9161-3245

У статті розглянуто особливості «свого» означального простору українських колядкових пісень, що увібрали весь досвід і світогляд народу. Аналіз ключових епітетних сполук людського простору дозволив концептуалізувати основні складники міфологічної картини світу українців, адже така характеристика є однією із визначальних для структури і семантики як текстів української усної народної творчості загалом, так і колядкових зокрема. «Свій» простір в аналізованому жанрі сакралізований і представлений основними концентричними колами: господарське поле – двір – хата – стіл. У межах цих просторових кіл перебуває господар і / або члени родини. Об'єкт величання та все, що його оточує, у піснях має ідеалізовані характеристики, що пов'язано із прагматичною метою обряду та уявленнями про господаря як представника Бога (Господа), виконавця культу від імені всього роду, пращура і жертводавця. З'ясовано, що саме на полі, подвір'ї і в хаті господаря розгортаються сакральні сюжети, діють вищі позитивні істоти. Аналіз довів, що образ господарського поля є часто імпліцитним, але важливим складником текстів, адже опис оранки й майбутніх жнив виконують продукувальну функцію обряду. Двір і хата в текстах, навпаки, набувають максимальних меліоративних епітетних характеристик, що пояснюється особливостями архаїчного світогляду українців щодо обряду колядування. Центром «свого» простору є стіл – хатний престол, місце, що має особливе сакральне значення. Підтвердженням цього є вживання означень «яворовий», «золотий», «калиновий» тощо, що в народній традиції відбивають уявлення про належність до надприродного, божественного.

Дослідження непродуктивної епітетної сполуки «райская студня» в контексті колядкової пісні «горять три браття над райською студнею» дозволяє стверджувати, що це варіант універсального образу світової осі. Отже, можна дійти висновків, що семантика та функціонування епітетних сполук «свого» світу колядкових пісень зумовлені прагматикою всієї семіосфери різдвяних свят українців та репрезентують важливий фрагмент архаїчної картини світу.

Ключові слова: колядкові пісні, означальний простір, «свій» світ, епітетна характеристика, обрядодія.

Khomik Olena. The meaningful space of an “one’s own” world in Ukrainian carols

The paper examines the peculiarities of an “one’s own” meaningful space of Ukrainian carols, which are archaic sacred texts reflecting the worldview of the people. The analysis of the key epithetical compounds of carols makes it possible to conceptualise the main components of the mythological picture of the world of Ukrainians, since this characteristic is one of the determinants of the structure and semantics of both texts of Ukrainian oral folk art in general and carols in particular. The “one’s own” space in the analysed genre is sacralised and represented by the main concentric circles: the farm field – the yard (courtyard – garden – well – apiary) – the hut (a Ukrainian house) – the table. The owner and/or family members are usually located within these spatial circles. The object of glorification and everything around it has idealised characteristics, which is connected with the pragmatic purpose of the ritual and the idea of the host as a representative of God (Lord) which is the performer of the cult on behalf of the whole family, the ancestor of the first ancestor, i.e. the ancestor and the donor. In addition, it is on the field, in the courtyard and in the house of the host that sacred plots unfold, and that higher positive beings (Jesus Christ, saints, the Virgin Mary) act. The yard and the house in such texts are specified as much as possible by agricultural epithetical characteristics that is explained by the peculiarities of the archaic worldview of Ukrainians regarding the ritual of carolling. The centre of the ritual action is the table – the house throne, a place marked with a special sacred meaning. This is confirmed by such designations as sycamore, golden, and viburnum, which in the folk tradition reflect the idea of belonging to the supernatural and divine (compare with the concepts of sycamore people, viburnum bridge, etc.) The image of an agricultural field is often an implicit but important component of the texts, as the images of ploughing and the upcoming harvest fulfil the productive function of the ritual. Particularly noteworthy is the analysis of the epithetical compound of a heavenly well in the context of “three brothers are burning over the heavenly well”, which, in our opinion, is a variant of the universal image of the world tree/axis.

Key words: carols, signifying space, “one’s own” world, epithetical characteristic, ritual action.

Вступ. Українські колядкові пісні належать до сакральних архаїчних обрядових жанрів, що, попри значну історію дослідження, викликають науковий інтерес. Вивчення означального простору цих текстів дозволить реконструювати фрагмент міфологічної картини світу українців, що довгий час немовби розчинялася в контексті загальнослов'янської. Опис певного фрагменту мовної народної культури дозволить виважено й аргументовано перейти від описово-синхронічних до історико-генетичних та історико-типологічних

пошуків, коли специфіка одного етнокультурного ареалу повною мірою враховується у процесі дослідження народної культури загалом.

Мова українських колядок загалом та дослідження означального простору зокрема неодноразово була об'єктом вивчення багатьох науковців. Так, означеній проблемі присвятили роботи Н. Данилюк [1], М. Філон [2], Л. Сорочук [3], О. Чорна [4], О. Петренко [5] та інші. Науковці вивчають поезику колядкових творів, аналізують їхні структурно-семантичні та функційні

особливості тощо. Проте, за нашими спостереженнями, в українському мовознавстві досі немає комплексного вивчення означального простору колядкових пісень як складника семіосфери зимового календарно-обрядового циклу.

Матеріали та метод. Мета статті полягає в комплексному дослідженні означального простору «свого» світу українських колядкових пісень як складника семіосфери зимового календарного циклу. Для досягнення мети застосовано такі методи дослідження: описовий (для опису й виявлення особливостей функціонування епітетів), метод контекстного аналізу (для виявлення символічного значення епітетних сполук), лінгвофольклористичний (вивчення мови усної народної творчості з урахуванням світогляду, народних вірувань та обрядів українців, елементи зіставного методу (для з'ясування особливостей семантики і функцій епітетів у різних фольклорних текстах) тощо.

Результати. Однією з визначальних архаїчних просторових опозицій, що реалізується в усіх жанрах української народної словесності, є протиставлення «свій» – «чужий». Українські колядкові тексти також репрезентують людський і потойбічний світи, кожен із яких має власні параметри простору і часу, набір персонажів та їхніх атрибутів. Прикметно, що в аналізованих піснях часто спостерігається взаємодія персонажів із різних світів і поєднання часових вимірів, що ускладнює структуру та смислове розуміння текстів: «*Кури запіли у біднім місії, / У біднім місті, у Вефлемі. / Св'ятому Пречисту там найшли муки, / Найшли і муки у божій стайні.... Малі пастирі, божі й ангелі, / Ой дали знати до сеї хати, / До сеї хати до Господаря, / До Господаря, до пана (імя). / Ой взяли дити у плацівниці, / Взяли, занесли до Господаря, / До Господаря, до пана (імя). / На стів дитинку вни уложили! / На св'ятий вечер тай на Рождество» [6, с. 140–141].*

Головним завданням ритуалу колядування є повернення до символічного акту творення світу. Центром такої обрядодії є подвір'я чи дім господаря, причому, за нашими спостереженнями, такий центр вибудовується за принципом концентричних кіл: господарське поле – двір / подвір'я (із будівлями й виробничими приміщеннями: кошарою, стодолюю, пекарнею, садком, криницею, пасікою тощо) – дім – стіл. У межах цих просторових кіл зазвичай перебуває господар і / або члени родини: «*Ой славень, славень, пане господарю... / Золотимь терномь обгородився, / коло того терна золоті ворота...пан удома, / Він сидить по кінець стола, / По кінець стола яворового!*» [6, с. 11].

Важливо, що етимологія слова *двір* сягає індоєвропейського кореня **dhuor* із первісним значенням «простір, замкнений воротами, загорода» [7, Т. 2, с. 18]. Справді, у досліджуваних текстах *двір* постає як замкнений огорожений простір, який відчиняють / відчиняється перед колядниками як гостями із «чужого» світу, що «несуть благу звістку»: «*Ой помазайбіх, наша кумонько, ми в тебе, / Ой отвориже нам двір-воротонька до себи...*» [8, с.10]; «*А де того пана двір, / Що високий частокіл, / Кришталеві ворітешка одчиня-*

ються?» [8, с. 86–87]. Фіксуємо епітетні сполучення на позначення огорожі двору, самого двору й воріт, що маркують ці локуси як надійні, захищені, багаті: *залізній тина* [8, с. 43], *високий частокіл* [8, с. 45]; *двір на помості* [8, с. 87], *двір на горі* [8, с. 175], *остроножний двір* [8, с. 135], *двір з білого заліза* [8, с.135], *двір, обмурований білим каменем* [8, с. 194–195], *веселий двір* [8, с. 117], *славний, преславний господарський двір* [8, с. 82], *срібні ворота* [8, с. 63–64], *ворота з щирого золота* [8, с. 300], *ворітешка з жовтої міді* [8, с. 194–195] тощо. Як справедливо зауважують науковці, наведені епітети маркують двір господаря як сакральний, структура якого нагадує будову Всесвіту: «*Навкруги твого двора / Та залізній тина. / Посеред твого двора / Стоїть стовп золотий. / А на тім же стовпі / Сидить птиця орел*» [8, с. 64]. Порівняння людського простору з Усесвітом підкреслює високий сакральний статус господаря, який є головним виконавцем обрядодії у «своєму» світі, та відбиває прагматичну функцію колядкових пісень.

Якщо *двір* і *дім*, що в контексті обряду мають першочергове значення як місця проведення ритуалу, у текстах пісень максимально конкретизовані меліоративними епітетними характеристиками, то образ господарського поля фіксуємо значно рідше. Воно знаходиться ніби осторонь від місця основної дії, проте, на наш погляд, є важливою частиною «свого» простору, адже там імпліцитно продукується благополуччя родини: «*Ой наші паноньку, господареньку, / Ой вийди ж собі на оброньку. / Ходить Господь Бог на оборонці, / Парує воли а в три плугоньки, / Піде орати в чистое поле. / Святий Петро волика гонить, / Сам Ісус Христос за плугом ходить, / у лівій руці чепіги держить, / Правою Рукую Богу ся молитъ. / Божая Мати їстоньки носить, / Їстоньки носить, свого сина просить: / «Ой ори, синку, здрібна нивочку, / Будеш сіяти яру пшеничку, / Яру пшеничку, злотостеблицю, / А зберем женців, як дрібен пісочок, / Накладем кіпок, як на небі звіздок...»* [9, с. 132–133]. Це не випадково, адже «все життя дому – його добробут, його родинне щастя, його громадські успіхи замість давніших космічних сил, добродійних предків і всяких таємних істот тепер віддається в опіку Христа, Пречистої, пророків, апостолів, ангелів і т. д.» [10, с. 34].

Серед досліджуваного матеріалу фіксуємо кілька контамінованих текстів із мотивом «*вогні на господарському подвір'ї*»: «*Що в пана хазяїна на його дворі, / Там огні горіли, святії сиділи, / Святії сиділи, рибочку некли, до Божої Матері на родини йшли...*» [11, с. 43]. На думку вчених, цей язичницький мотив може бути пов'язаний зі слов'янською традицією розкладати вогнища в період зимових святкувань, а також спалювати різдвяного снопа («дідуха»), що також мало назву «*гріти діда*», «*гріти померлих родичів*». В українців новорічні вогні виконували очисну та апотропеїчну функцію, як і купальські: подекуди на Гуцульщині існувала практика перестрибувати через новорічне багаття, як це традиційно роблять у час святкування літнього сонцестояння [11, с. 108]. Також, як зауважує О. Кононенко, вогонь у давнину був предметом обожнювання, адже вважалося, що він походить від сонця [12, с. 26].

Такий погляд узгоджується з архаїчними уявленнями про народження нового сонця, що припадає на зимовий святковий період. Окрім цього, *три вогні* можуть бути втіленням небесних світил і дощу: «У господаря на его дворі, / Горить **три огні**. Не єсть то огні, / Не єсть то огні, то товарищі. / Єдин товариш – ясний місяць, / Другий товариш ясне сонічко, / Третій товариш та дробен дощчик...». В іншому варіанті колядки місяченько, соненько й дощичок горять над райською студнею (криницею): «Встань, господарю, не лежи / На твоїм дюру **райская студня**, / Над той студней три брата горит: / Єден братенко – ясний місяченько, другий батенько – ясне соненько, / Третій батенько – дробний дощичок...». Криниця як обладнане джерело питної води, з одного боку, – цілком реальна й необхідна господарська споруда, з іншого – межовий локус, що, за народними уявленнями, є каналом зв'язку «свого» й «чужого» світу [12, с. 23]. Нашу увагу привернув епітет *райський*. Християнське вірування про рай як місце, де блаженствують праведники після смерті [13, с. 14], а також перебуває Бог з ангелами і святими, очевидно, склалося на ґрунті давніших міфологічних уявлень. Так, за припущеннями вчених, праслов'янське *rajъ* (<*rōjъ) споріднене із коренями *roi- (rei-) «текти», *rēka «ріка» [13, с. 14], таким чином слово *рай* виявляє первісний семантичний зв'язок слова зі значенням «проточна вода», яка, очевидно, за давніми уявленнями, відділяла світ живих від світу мертвих. У фольклорних творах лексеми *рай* і *вирій* (ирій) часто є синонімічними і позначають потойбіччя. Отже, припускаємо, що *райська студня* – це сакральний, обрядово значущий локус. Крім того, вогонь та вода в українців, як і в інших народів, наділялися очисними та магічними властивостями. У колядкових текстах вони не сприймаються як антагоністичні (*три браття горит... / Третій батенько – дробний дощичок...*), а можуть гармонійно поєднуватись у цілісному образі. Своєрідна вертикаль *горять три браття* над *райською студнею*, імовірно, є варіантом універсального образу *світової осі*: вищий простір – людський – нижній простір.

Дім як обрядовий локус та всі його складники часто наділені такими епітетними характеристиками: *новий терем; дім веселий; хата зь сосни, зь ялини, все малевана; нова світлонька; нова світлонька з мрамор каменя; світлонька нова, горіхова; яворові сінці* тощо. Нашу увагу привернуло означення *веселий*, що в досліджуваних текстах широко вживається на позначення оселі господаря, а також двору та прибулих колядників: «От сему дому, от веселому, / Ци повелите колядовати, / Колядовати, дбм звеселити, / Дбм звеселити, дбти збудити?» [14, с. 11], «Ід цьому двору ід веселому / Прийшли гостеве у рік до тебе. / Ци дома, дома наш пан господар? / Ой бо ми знаєм, що він є дома» [14, с. 63]. Як бачимо, колядники є такими, що «велять» дім, а в традиційних побажальних формулах вони зичать господареві: «бивай **веселейкі**... із цілим домом, милим Богом», «дай боже в хижі **веселість**». Зауважимо, що інваріантним символічним смисловим наповненням праслов'янського *vesel є значення «нового, молодого,

здорового, такого, що народжується, зростає, процвітає» [15, с. 9]. Лексика з цим коренем міцно закріпилася за ритуалом колядування, що значною мірою пов'язано із магією першого дня: початок року важливо провести «якнайвеселіше (щоб веселитись увесь рік)» [15, с. 8]. Цікаво, що подібну продукувальну та оберегову функцію має примовка, що вимовлялася навесні, коли вперше бачили приліт журавлів: «Веселик, веселик, колесом, перев'яжи дорогу червоним поясом» [16, с. 23]. Важливим є зауваження науковців щодо того, що колядники як посередники між світами певною мірою перебирають на себе сакральну функцію «веселити». Вона передусім властива Богові чи божествам, наприклад, персоніфікованим образам сонця, місяця й дощу, які були об'єктами шанування і часто в текстах колядок виступали як обрядові гості: «... Будеме мати **тройки гості**: / Першій гостейко ясне сонейко, / Другий гостейко ясний місячок, / Третій гостейко дробний дожджейко. / Ясне сонейко мовить: Якъ я освічу, / Якъ я освічу вь неділю рано, / **Розвеселятсья** люде по селах... / Місячок мовить: Якъ я освічу / Якъ я освічу темною ночи, / **Розвеселятсья** люде в дорозі, / **Розвеселятсья** люде в дорозі и воли вь возі» – / Дожджейко мовить: «Якъ я спаду, / Якъ я спаду три раза вь маю, / **Розвеселятсья** жита, пишиници».

Як було зазначено вище, умовним центром оселі в аналізованих колядках є стіл, позначений такими епітетними сполученнями: *стіл єворовий* (яворовий, з жовтого явора); *тисові столи; столови о три рядови; столи устелені; столи заслані; столи калинові; скамья заслана; золотий столик*. Місце господаря зазвичай у чолі стола чи край стола: «Ой бо ми знаєм, що **газда** дома, / Він сидить **по конець стола**, / **По конець стола яворового!**». За народними уявленнями, «стіл у хаті (звичайно у світлиці) – це шанована річ, хатній престол; тут збирався увесь рід, колядники і предки; він уособлював статки й щедрість, гостинність родини» [17, с. 264]: «В тій хаті **престоли стоять**... / В першій чаші зелене вино, / в другій чаші червоне пиво, / в третій чаші медок – солодок...»; «А в пана **Йвана три столи стоїть**: / На першім столі – гірка горілка, / На другім столі – вино зелено, / На третім столі – медок солодок». Фіксуємо поодинокі тексти, у яких спостерігається порівняння *господар, що сидить за столом*, – Бог, Спаситель: «Ой ходив, ходив місяць по небі, / Ой шукав, шукав ясної зорі. / «Ой зоро. Зоро, моя зорице! / Ой ходімо ми **Бога шукати**, / **Бога шукати, людей спасати**». / **А пан-господар за столом сидить**, / **За столом сидить, три кубки держить**...». На нашу думку, це не випадково, оскільки образ господаря корелює з образом Господа, який дає людям щастя, благополуччя, долю: «Ми це колядували **Богу – господареві**, / **Господареві і господароньці**...». Підтвердженням цієї думки можуть слугувати, зокрема, переконання науковців, що колядкові формули *наш цар / князь; пан господар* позначають язичницького бога світла, імовірно, Сварога чи Білобога [17; 18].

Нашу увагу привернув також мотив народження / перебування Господа у людському світі, який фіксуємо

в колядках із християнською тематикою: «Пречиста Діва Христа скупала, / Христа скупала, в цес дім сховала / Два три йангелі злинули з неба, / А ті йангелі все кольдники. / Ой ми тут прийшли тай Христа найшли. / Ми кольдники прийшли его знати, / Прийшли го знати, его витати, / Его витати, пісню співати, / Пісню співати, кольдувати». Територія господарського подвір'я й дому перетворюється на святу землю, місце розгортання подій світового значення, центр світотворчих процесів, а колядники в таких текстах набувають образу паломників: «Нова радість нам си зйивила, / свйита Пречиста сина вродила... / Малі пастирі, божі йангелі, / Ой дали знати до сеї хати, / До сеї хати до господаря, До господаря, до пана (імя). / Ой взяли дити у плацівницю, Взьили, занесли до господаря, / До господаря, до пана (імя), / на стів дитинку вни уложили! / На свйитий вечер тай на Рождество, / Ой свйиті зйшли на свйиту землю, / До господаря,

до пана (імя), / Они засіли тай коло стола, / ой коло стола йворового! / Стала веселість по всему світу, / По всему світу і в усім двору...». На нашу думку, це вияв сакралізації свого простору, що у святковий час не лише є локусом основної обрядової дії, але й постає як світовий центр, де відбуваються знакові події.

Висновки. Отже, означальний простір українських колядкових пісень детермінований базовими прагматичними настановами й архаїчними світоглядними уявленнями, властивими для семіосфери зимового календарного циклу. Усебічний аналіз означального простору українських колядкових пісень накреслює перспективи подальшого дослідження обрядових творів інших жанрів, що сприятиме фіксації та інтерпретації присутніх фрагментів української народної культури. Результати дослідження можуть знадобитися для укладання словника мови українських колядкових текстів, а в майбутньому й інших обрядових жанрів.

Література:

1. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 511 с.
2. Філон М. Міфологема 'гайное паня' в українських колядках. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 1999. Вип. 538. С. 42–51.
3. Сорочук Л. Система поетичного моделювання світу в календарно-обрядовій поезії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 17 с.
4. Чорна О.Ю. Господар як головний комунікатор різдвяно-новорічних свят (на матеріалі українських колядкових текстів). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7(75). С. 109–113.
5. Петренко О. Вербалізація сакральності в українських колядках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2011. 22 с.
6. Шухевич В. Гуцульщина. Ч. 4. Львів : НТШ у Львові, 1904. 302 с.
7. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / голов. ред. О. Мельничук. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 1. 632 с.; Т. 2. 572 с.; Т. 5. 568 с.
8. Календарно-обрядові пісні / упоряд. О.Ю. Чебанюк. Київ, Дніпро, 1987. 392 с.
9. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Кн. 1. Т. 1. Київ : Обереги, 1994. 147 с.
10. Грушевський М. Історія української літератури : В 6 т. Київ: Либідь, 1993. Т. 1. 392 с.
11. Колядки та щедрівки. Зимова обрядова поезія / за заг. ред. О.І. Дея. Київ : Наукова думка, 1965. 804 с.
12. Кононенко О. Українська міфологія: Божества і духи. Харків : Фоліо, 2017. 191 с.
13. Кононенко О. Українська міфологія: зброя, ритуали, обереги. Харків : Фоліо, 2017. 127 с.
14. Сокіл Г. Обхідні календарно-обрядові пісні українців: структурно-семантичний та естетичний аспекти : монографія. Львів, 2004. 265 с.
15. Петренко О. Вербалізація сакральності в українських колядках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2011. 22 с.
16. Хомік О. «Свій» простір у текстах оберегових замовлянь. *У вимірах слова* : збірник наукових статей (до ювілею проф. кафедри укр. мови Л.Г. Савченко). Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. С. 22–32.
17. Курочкін О. Новорічні свята українців. Традиції і сучасність. Київ : Наукова думка, 1978. 191 с.
18. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ : Обереги, 1922. 88 с.

References:

1. Danylyuk, N. (2010). Poetychne slovo v ukrayins'kiy narodniy pisni: monohrafiya [Poetic word in Ukrainian folk song: monograph]. Lutsk: Volyn. national University named after Lesya Ukrainka, 2010. 511 p. [in Ukrainian].
2. Filon, M. (1999). Mifolohema 'hainoie pania' v ukrainskykh kolyadkakh [The Mythology of the "Holy Lady" in Ukrainian carols]. *Visnyk Khark. nats. un-tu im. V.N. Karazina. Ser. Filolohiia [Herald of Hark. national University named after V.N. Karazin. Ser. Philology]*. Vol. 538. Pp. 42–51 [in Ukrainian].
3. Sorochuk, L. (2004). Systema poetychnoho modeliuwannia svitu v kalendarsno-obriadovii poezii [The system of poetic modeling of the world in calendar-ritual poetry]: Avtoreferat kandydats'koi dysertatsii [Abstract of thesis candidate's dissertation]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Chorna, O. (2019). Hospodar yak holovnyi komunikant rizdviano-novorichnykh sviat (na materialy ukrainskykh kolyadkovykh tekstiv) [The host as the main communicator of the Christmas and New Year holidays (based on Ukrainian carol texts)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Filolohiia» [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Philology"]*. Ostrog: Publication of NaUOA, 2019. Issue 7(75), pp. 109–113 [in Ukrainian].

5. Petrenko, O. (2011). Verbalizatsiia sakralnosti v ukrainskykh koliadkakh [Verbalization of sacredness in Ukrainian carols] Avtoreferat kandydats'koi dysertatsii [Abstract of thesis candidate's dissertation]. Odesa [in Ukrainian].
6. Shukhevych, V. (1904). Hutsulshchyna [Hutsulshchyna]. Part 4. Lviv: NTSh in Lviv, 1904. 302 p. [in Ukrainian].
7. Melnychuk, O. (Ed.). (2012). Etymological dictionary of the Ukrainian language: in 7 volumes. Kyiv: Naukova dumka, 2012. (Vols. 1–5) [in Ukrainian].
8. Kalendarno-obriadovi pisni (1987). Kalendarno-obriadovi pisni [Calendar ritual songs]. Kyiv: Dnipro, 1987. 392 p. [in Ukrainian].
9. Kylymnyk, S. (1994). Ukrayins'kyy rik u narodnykh zvychayakh v istorychnomu osvittleni [Ukrainian year in folk customs in historical light]. Book. 1, Vol. 1. Kyiv: Oberegy, 1994. 147 p. [in Ukrainian].
10. Hrushevs'kyy, M. (1993). Istoryia ukrayins'koyi literatury [History of Ukrainian literature]: In 6 vols. Kyiv: Lybid, 1993. Vol. 1. 392 p. [in Ukrainian].
11. Dey, O. (Ed.). (1965). Kolyadky ta shchedrivky. Zymova obryadova poeziya [Christmas carols and carols. Winter ritual poetry]. Kyiv: Naukova dumka, 1965. 804 p. [in Ukrainian].
12. Kononenko, O. (2017). Ukrayins'ka mifolohiya: Bozhestva i dukhy [Ukrainian mythology: Deities and spirits]. Kharkiv: Folio, 2017. 191 p. [in Ukrainian].
13. Kononenko, O. (2017). Ukrayins'ka mifolohiya: Zbroya, rytualy, oberehy [Ukrainian mythology: Weapons, rituals, amulets]. Kharkiv: Folio, 2017. 127 p. [in Ukrainian].
14. Sokil, H. (2004). Obkhidni kalendarno-obriadovi pisni ukrayintsev: strukturno-semantychnyi ta estetychni aspekty: monograph [Round calendar-ritual songs of Ukrainians: structural-semantic and aesthetic aspects monohrafiia]. Lviv, 2004. 265 p. [in Ukrainian].
15. Petrenko, O. (2011). Verbalizatsiia sakralnosti v ukrainskykh koliadkakh [Verbalization of sacredness in Ukrainian carols]: avtoreferat kandydats'koi dysertatsii [Abstract of thesis candidate's dissertation]. Odesa [in Ukrainian].
16. Khomik, O. (2009). „Svii” prostir u tekstakh oberehovyykh zamovlian [“Own” space in the texts of charm orders]. *U vymirakh slova: zb. nauk. st. (do yuvileiu prof. kafedry ukr. movy L.H. Savchenko) [In the dimensions of the word: coll. of science Art. (to the anniversary of Professor L.G. Savchenko of the Department of Ukrainian Language)]*. Kharkiv: KhNU named after V.N. Karazin, 2009. pp. 22–32 [in Ukrainian].
17. Kurochkin, O. (1978). Novorichni svyata ukrayintsev. Tradytsiyi i suchasnist' [New Year holidays of Ukrainians. Traditions and modernity]. Kyiv: Naukova dumka, 1978. 191 p. [in Ukrainian].
18. Nechuy-Levyts'kyy, I. (1922). Svitohlyad ukrayins'koho narodu. Eskiz ukrayins'koyi mifolohiyi [Worldview of the Ukrainian people. Sketch of Ukrainian mythology]. Kyiv: Oberegy, 1922. 88 p. [in Ukrainian].